

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งนำหลักเกณฑ์การดำเนินคดีอาญาที่มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยการนำมาตรวจการอื่นมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญาตามแบบพิธีปกติ กล่าวคือ ได้ให้อำนาจแก่เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายสั่งให้ผู้เสพวัตถุออกฤทธิ์ไปรับการบำบัดรักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่พักฟื้นตามเห็นสมควร เป็นเวลาไม่เกิน 180 วัน กรณีมีความจำเป็นก็อาจจะขยายเวลาต่อไปอีกได้ไม่เกิน 180 วัน หรือการที่ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจนำตัวผู้ติดยาเสพติดให้โทษบางประเภทซึ่งต้องโทษเป็นครั้งที่สามและพ้นโทษแล้ว ไปรับการบำบัดรักษาตามขั้นตอนที่กำหนดตามคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข หรือให้อำนาจพนักงานสอบสวนสั่งตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพหรือครอบครองซึ่งยาเสพติดบางประเภทไปตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ และให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวผู้ผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าผู้นั้นติดยาเสพติด เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นเวลาไม่เกินหกเดือน นับแต่วันที่ถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ บทบัญญัติที่ให้อำนาจดังกล่าวนี้เป็นบทบัญญัติในการควบคุมตัวบุคคล ซึ่งเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ โดยถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล และการจำกัดสิทธิเสรีภาพนี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้อาศัยอำนาจตามคำสั่งหรือหมายของศาลจึงจะกระทำได้ และเมื่อวิเคราะห์ถึงแนวความคิด ขั้นตอน กระบวนการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ประกอบกับการวิเคราะห์ถึงความชอบด้วยกฎหมายและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแล้ว จะเห็นได้ว่าตามแนวความคิด ขั้นตอน กระบวนการเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่ถือว่าผู้ติดยาเสพติดคือผู้ป่วยซึ่งสังคมต้องเอาใจใส่ดูแลและแก้ไขฟื้นฟูให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ นั้น มีขั้นตอน กระบวนการตามกฎหมายในการบังคับบำบัดรักษาที่ต้องควบคุมผู้ติดยาเสพติดไว้

โดยฝ่ายบริหาร ซึ่งบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารนี้ ถือว่าเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีขอบด้วยรัฐธรรมนูญเมื่อพิจารณาจากสาระสำคัญของกฎหมายและหลักการหรือคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังของบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ติดยาเสพติดซึ่งถูกระงับกระเทือนจากการบังคับบำบัดรักษานี้ย่อมกระทำได้โดยผู้ติดยาเสพติดเอง พนักงานอัยการ สามีภริยาหรือญาติของผู้ติดยาเสพติด หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของผู้ติดยาเสพติดนั้น มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาเพื่อให้มีคำสั่งปล่อยตัวได้ ซึ่งการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ปล่อยตัวนี้เป็น การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามรัฐธรรมนูญนั่นเอง หากเปรียบเทียบกับกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของต่างประเทศ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน มาเลเซีย และสิงคโปร์ จะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของประเทศดังกล่าวนี้ได้บัญญัติให้การบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนั้นต้องดำเนินการผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาล กล่าวคือ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลมีอำนาจส่งผู้ติดยาเสพติดให้โทษที่มีได้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญามาปรากฏต่อหน้าศาลเพื่อให้แพทย์พิสูจน์ ถ้าผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด ศาลจะมีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ติดยาเสพติดนั้นไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล เพื่อบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นเวลา 6 เดือน หรือในประเทศเยอรมัน เมื่อศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ติดยาเสพติดที่กระทำผิดกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ศาลจะสั่งให้ส่งตัวผู้ติดยาเสพติดไปควบคุมบำบัดรักษายังสถานบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดภายในระยะเวลาไม่เกินสองปี เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าไม่มีโอกาสที่จะบำบัดรักษาให้หายขาดได้ หรือพฤติกรรมของผู้กระทำผิดมีสภาพที่เป็นอันตรายต่อสังคม ศาลจะไม่ส่งไปยังสถานบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด หรือในประเทศมาเลเซียเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจควบคุมตัวผู้ซึ่งต้องสงสัยว่าจะติดยาเสพติด โดยให้กักตัวไว้ในที่เหมาะสมชั่วคราวระยะเวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง เพื่อทำการตรวจพิสูจน์สารเสพติดได้ หากผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด เจ้าหน้าที่จะต้องนำตัวบุคคลนั้นมาแสดงต่อศาล และถ้าศาลเชื่อว่าบุคคลนั้นต้องได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ ก็สามารถสั่งให้เข้าพักในศูนย์เพื่อบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพได้เป็นเวลา 2 ปี หรือในประเทศสิงคโปร์ แม้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจจับกุมบุคคลใดซึ่งกระทำหรือต้องสงสัยว่ากระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และผู้อำนวยการของสำนักงานกลางยาเสพติดให้โทษ มีอำนาจให้เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ของรัฐตรวจพิสูจน์สารเสพติดในบุคคลนั้น หากผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด และผู้อำนวยการเห็นว่ามีอำนาจจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพก็จะส่งบุคคลนั้นเข้ารับการรักษาพยาบาล หรือฟื้นฟูสมรรถภาพเป็น

เวลา 6 เดือนก็ตาม แต่ศาลมีอำนาจที่จะทำการไต่สวนเองหากพบว่าบุคคลใดถูกกักตัวไว้โดยมิชอบ ในสถานพยาบาล และถ้าศาลเห็นว่าบุคคลนั้นไม่ควรถูกกักตัวไว้ ก็อาจสั่งให้ปล่อยตัวผู้นั้นจากสถานพยาบาล ซึ่งจากการศึกษาเปรียบเทียบนี้จะเห็นได้ว่าการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยฝ่ายบริหารนี้ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารอย่างมาก ไม่มีการควบคุมตรวจสอบการใช้ อำนาจดังเช่นอำนาจที่ใช้ผ่านกระบวนการยุติธรรมที่พิจารณาโดยศาล การใช้อำนาจทางฝ่ายบริหารเพื่อบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดจึงอาจมีการใช้อำนาจไปในทางไม่ชอบ (Abuse of Power) ได้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้

แม้ว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดในขณะนี้จะมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องรีบแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขผู้ที่ติดยาเสพติดด้วยการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้หายขาดสามารถกลับคืนเข้าสู่สังคม และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมเหมือนเช่นบุคคลปกติทั่วไปก็ตาม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องคำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย (Due Process of Law) และ "หลักนิติธรรม" (Rule of Law) อันเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญด้วย กล่าวคือ ต้องให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ติดยาเสพติดด้วย หากปรากฏว่าการบังคับบำบัดรักษานั้นอาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย กระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของเขา และรัฐจะต้องเยียวยาแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกัน ซึ่งจะทำให้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทยมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นสมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและนโยบายของรัฐบาลที่ให้โอกาสแก่ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากการแพร่ระบาดของยาเสพติด ออกไปอย่างกว้างขวาง ผู้ติดยาเสพติดมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะเดียวกันระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแบบบังคับของประเทศไทยยังไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติเท่าใดนัก การใช้อำนาจตามกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของฝ่ายบริหารอาจไม่สอดคล้องรองรับกับหลักนิติธรรม และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในการประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ติดยาเสพติด ดังนั้น จึงเห็น

สมควรพัฒนามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเพื่อประโยชน์ต่อการแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ดังนี้¹ คือ

1. แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยกำหนดให้องค์กรตุลาการ ซึ่งได้แก่ ศาล เป็นผู้ใช้อำนาจแทนฝ่ายบริหารในการจำกัดสิทธิเสรีภาพอันเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้เสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์หรือผู้เสพยาเสพติดที่ต้องโทษเป็นครั้งที่สามและพ้นโทษแล้วที่เป็นผู้ติดยาเสพติดชนิดเรื้อรัง หรือผู้ต้องหารฐานเสพหรือครอบครองซึ่งยาเสพติดบางประเภท เพื่อการบำบัดรักษาการติดยาเสพติด หรือเพื่อตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติดและการบำบัดรักษาการติดยาเสพติด ดังต่อไปนี้

1.1 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดยแก้ไขมาตรา 19 กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลภายในสี่สิบแปด ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนเพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งส่งตัวผู้ต้องหาไปยังศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพที่อยู่ในเขตอำนาจเพื่อดำเนินการต่อไปตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 เพื่อให้สอดคล้องรองรับกับอำนาจของพนักงานสอบสวนในการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

1.2 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดยแก้ไขมาตรา 98 กำหนดให้เมื่อเวลาพ้นโทษแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่ยื่นคำขอต่อศาลที่ได้มีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ต้องหา เพื่อให้ศาลสั่งให้นำตัวผู้ต้องโทษที่จะพ้นโทษไปเข้ารับการตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติด ณ สถานพยาบาล หากผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำตัวผู้พ้นโทษนั้นไปยังศาล เพื่อให้ศาลสั่งให้นำไปควบคุมไว้ ณ สถานพยาบาล และให้ทำการบำบัดรักษาจนกว่าจะได้รับการรับรองเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีกำหนดว่าเป็นผู้ได้รับการบำบัดรักษาครบถ้วนตามระเบียบข้อบังคับเพื่อควบคุมการบำบัดรักษาและระเบียบวินัยสำหรับสถานพยาบาลดังกล่าวแล้ว หากผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าไม่ได้ติดยาเสพติดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปล่อยตัวผู้พ้นโทษนั้นไปทันที และรายงานให้ศาลทราบ ทั้งนี้ ระยะเวลาการบำบัดรักษาดังกล่าวต้องไม่เกินหกเดือน

¹ ภาคผนวก จ.

1.3 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 โดยแก้ไขมาตรา 88 กำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของเลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการโดยความเห็นหรือคำแนะนำของคณะกรรมการยื่นคำขอต่อศาลเพื่อให้สั่งให้นำตัวผู้เสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์เข้ารับการตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติด หากผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด ให้เลขาธิการหรือผู้ซึ่งเลขาธิการโดยความเห็นหรือคำแนะนำของคณะกรรมการนำตัวผู้นั้นไปยังศาล เพื่อให้ศาลสั่งให้นำผู้นั้นไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่พักฟื้นเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

2. แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยกำหนดให้มีการอุทธรณ์การบังคับบำบัดรักษาต่อองค์กรภายในของฝ่ายบริหาร ซึ่งใช้อำนาจตามกฎหมายนี้ อันได้แก่ คณะกรรมการวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หรือคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษ หรือคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ดังต่อไปนี้

2.1 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดยเพิ่มเติมมาตรา 21 ทวิ กำหนดให้ผู้ต้องหาฐานเสพหรือครอบครองซึ่งยาเสพติดบางประเภทสามารถอุทธรณ์การใช้อำนาจในการบังคับบำบัดรักษาของคณะอนุกรรมการประจำศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

2.2 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดยเพิ่มเติมมาตรา 98 ทวิ กำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดที่ต้องโทษเป็นครั้งที่สามและพ้นโทษแล้ว สามารถอุทธรณ์การใช้อำนาจในการบังคับบำบัดรักษาของพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

2.3 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 โดยเพิ่มเติมมาตรา 88 ทวิ กำหนดให้ผู้เสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์สามารถอุทธรณ์การใช้อำนาจในการบังคับบำบัดรักษาของเลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการโดยความเห็นหรือคำแนะนำของคณะกรรมการได้ตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

3. แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยกำหนดให้มีการร้องขอต่อศาลว่าการควบคุมตัวเพื่อบำบัดรักษาโดยฝ่ายบริหารนั้น เป็นการควบคุมตัวที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ดังต่อไปนี้

3.1 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดยเพิ่มเติมมาตรา 21 ตีร กำหนดให้ผู้ต้องหาฐานเสพหรือครอบครองซึ่งยาเสพติดบางประเภทสามารถร้องขอต่อศาลถ้าปรากฏว่าการควบคุมตัวเพื่อการบังคับบำบัดรักษาของพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และขอให้ศาลปล่อยตัว

3.2 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เพิ่มเติมมาตรา 98 ตีร กำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดที่ต้องโทษเป็นครั้งที่สามและพ้นโทษแล้ว สามารถร้องขอต่อศาลถ้าปรากฏว่าการควบคุมตัวเพื่อการบังคับบำบัดรักษาของเลขาธิการหรือผู้ซึ่งเลขาธิการมอบหมายด้วยความเห็นหรือคำแนะนำของคณะกรรมการ เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และขอให้ปล่อยตัว

3.3 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 โดยเพิ่มเติมมาตรา 88 ตีร กำหนดให้ผู้เสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์สามารถร้องขอต่อศาล ถ้าปรากฏว่าการควบคุมตัวเพื่อการรักษาพยาบาล หรือฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพของพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และขอให้ปล่อยตัว